

ment. *Acadenar*. Cultisme *catenària*. +*Cadenera* adj. f. aplicat a una mena de taronges (Carcaixent, Benidoleig, 1962), oposat a *taronges vernes*: com que per a aquest proposo una convincent etimologia romano-mossàrab, tenint en compte que les *cadeneres* es caracteritzen per «venir abans de Nadal» i no s'hi veu relació amb *cadena*, potser també el nom de les *cadeneres* ve de temps antic, anterior a la Conquesta, provinent de CALENDARIA (derivat del nom de Nadal CALENDIA o CALENDAS JANUARIAS 'Nadal'), 25 de desembre = *septimo a calendis januariis* > mossàr.⁵ *qaren-daira*, d'on catalanització en *carenera dissim. *cadenera* (o bé *cadelnaira > *cadenera*).

¹ Veg. infra, nota 2. — ² D'altra banda it. *catenaccio* i fr. *cadenas*, que la -d- acusa com a manlleu de l'occità, i que més que d'oc. *cademat* pot venir del també oc. ant. *cadematz* «chaîne munie d'un cadenas»; els diccionaris (*AlcM*, *DAG*, *DBal*) no porten un cat. ant. +*cadenàs* que correspongués a això, per tant quedem en dubte sobre si el *cadenas* que hem vist supra en el *Consolat* és això o el plural *cadenes*, amb grafia -as més aviat anacrònica. — ³ *P. del Cid*; ms. bíblic 6 (veg. la Bíblia de Scio vi, 196); etc. — ⁴ Crec que també a la Vall d'Aneu: dubto molt que allí diguin *encadenat*, com ho dóna *AlcM* (§ 1), forma segurament il·legítima per interpretació d'algun saberut local. — ⁵ Per a d'altres probables mossarabismes entre els derivats de CALENDAS veg. CALENDARI.

Cadència, cadenciós, V. caure Cadeneta, cadenó, V. cadena Caderlina, V. card

CADENY, 'clavegueró, alcantarilla' que *AlcM* documenta només en *Solitud* de V. Català: hapax l'exactitud del qual convindria confirmar millor: ¹ ¿potser d'un *CATENIU derivat de CATENARE (cf. supra *conca-deny*)? amb el sentit de 'regueró prolongat, encadenament de clotets de desaigüe' de forma comparable a la tirallonga en què consisteix el joellil anomenat *conca-deny*. O és el resultat d'una alteració del sinònim *cadufada* (veg. CADUF) per encreuament amb algun sinònim (potser *mareny*?, que a l'Albufera designa una sèquia de desaigüe, i que crec també usual en sentits semblants a les maresmes de Pals i altres del B. Empordà).

¹ Veig aquest terme usat pel Sr. Riba i Gabarró en el seu treball *Toponímia de la Poble de Claramunt* (Soc. Cat. de Geogr., c. 1960), nota 337. Però el context em fa desconfiar d'admetre que s'usi en aquell poble de l'Anoia (potser copiat de l'*AlcM*).

Caderna, encreuament de *cadolla* amb *caverna*

CADERNERA, ve de CARD a causa de l'hàbit que té de picotejar-ne les llavorettes posant-s'hi damunt: forma part d'un grup nombrós de denominacions antigues o romàniques d'aquell nom de planta, entre elles cat. *cardina*, *carderola*, ll. CARDUELIS, fr. *chardonneret*, oc. *cardonel*, it. *cardellino*, arag. *carde-*

lina, de formació diversa, però tots ells inspirats en aquesta habitud del moixó; derivació de tipus complicat en algun d'aquests noms, sobretot la de *cadenera*, que resta incerta en els detalls, però sembla partir d'un *carderimera (cf. també oc. *cardairina* i *cardoniera*) sincopat en *ca(r)dernera*. □ 1.ª doc.: c. 1385, Eiximenis.

«Ne *cadenera*, ne calandri ne papagall», *Terç del Cr.* (NCl. vi, 144), llibre on trobem també un *cadernés*, plural d'una forma masculina corresponent *caderners* (que el *DAG* registrà com de Vic): «altres canten fort melodiosament e alta a aquells qui-ls peixen bé: així com són papagais, rossinyols, calandris, tords e pàsseres solitàries; garces, gatxs e rixards, e estornells e *cadernés* e corbs ---» (ibid., p. 138); «tant s'atrevia, / puys fon parida: / levà-s la brida, / la regna-s cala; / tornà-s cucala / e *cadenera*: / galina era / que tots temps calla, / mas, en la palla / com ha post l'ou, / tothom la ou», JRoig (*Spill*, 5197); com li és habitual, OPou registra en primer lloc el nom usual a València i després el que és viu a Girona: «*cadenera* o *cardina*: carduelis» (*ThPu.*, 44); en el Nebrija català de 1560 «*acalanthis*: un aucelet dit *cadenera*» (f° 2v2).

² *Cardina* és la denominació pròpia no sols de Girona, sinó de tot el Nord-est del Principat: rossellonès (*MiscFabra*, 184), empordanès (P. Cor., 1898) i és la que Verdguer aportava del seu ús vigatà: *cardina* rimant amb *nina* en l'*Ail.*, esborrall de 1867, v, 23c. Però fóra d'això *cadenera* a Val.¹ i les Illes (*kærdæ-néræ* només a Porreres, *BDLC* iv, 303), *kærdænræ*, Mall. en general, i Eiv. (PzCabrero), i generalment en el Princ., veg. escr. Renaix. en *DBal.*; i en el romancer: «entrem al mes de maig --- Cantaran els passarells, els torts y las cadeneras», «jo no sé conceixe los petits aucells / si són *cadeneras* o passarells», Milà, *Romllo.*, 361A2, 535.4C.²

Es trobaran més dades en el DCEC I, 680, article *cardelina*, que allí documento com a aragonès en general, des d'Ansó fins a la Puebla de Ixar, Casp, Fonç i Benasc, ací en una variant amb -ll- («les cardellines piulen mol bé», Ferraz, 38; *BDC* vi, 21), però es degué dir *cardelina* també a Benasc, car la -n- conservada de l'aran. *cardelina* el denuncia com un manlleu del benasquès. D'altra banda tenim *carderola* [1507, Busa-Nebr. «*carduelis pictus, acanthus*», B-III-1.7]; en diversos parlars occidentals sobretot al llarg de Ribagorça i al llarg del Baix Segre, també a Les Borges Blanques (*BDLC* vi, 51) i *AlcM* hi afegeix Vic; *carderolina* a l'alta Ribagorça (Peralta-Bonansa, *AlcM*). Fora del nostre domini, ultra el DCEC, veg. l'*ALF*, 1493, *AIS*, 489, i el *FEW* II, 367 (CARDUUS) i s. v. CARDUUS (369 i 372a).

Serà oportú d'afegir encara aquí les formes basques de procedència romànica que detallo en el *DECH*, i entre les quals ens importen especialment dues de locals guipuscoanes: *kardineru* (Irun) i *karnero* (As-teazu), que s'acosten al nostre *cadenera*; el roncalès *kardin* (= al nostre *cardina*); *kardelin* que sembla ser navarrès (Azkue, *Supl.*); i d'altres perquè són més